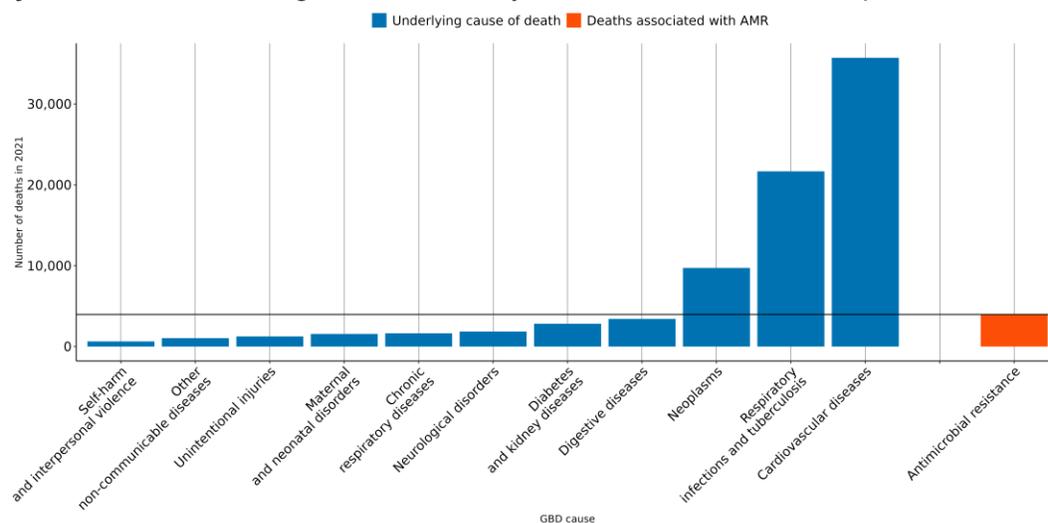

Azərbaycanda antimillli müqavimətin (AMR) yükü

İcra icmalı

- Antimikrob Müqavimət (AMR) böyük qlobal sağlamlıq üçün təhlükə, **1000-dən çox həyat** AMR-ə görə Azərbaycanda 1990-cı ildən bəri hər il itirilib.
- 2021-ci ildə amR-ə aid olan **təxmini hesablamalara görə 990 UI (747-1,230)** ölüm hadisəsi baş verib və bu yerdə AMR-lə əlaqəli **3 970 UI (3 230-4 720) ölüm hadisəsi baş verib.**
- 2021-ci ildə AMR-lə bağlı ölümlərin ən çox sayı ölkədə 50-69 yaş arasında olanlar arasında baş verib .
- 2021-ci ildə ən öldürücü patogen-dərman kombinasiyaları arasında *Stafilokokun* metilliyə qarşı müqaviməti, *Acinetobacter baumannii* karbapenemlərə və *Streptococcus pneumoniae* ilə karbapenemlərə qarşı müqavimət göstərənələr olmuşdur.

Şəkil 1. Əsas səbəbə görə ölənlərin sayı, 2021-ci ildə AMR-lə əlaqəli olanlar

- 2021-ci ildə ölkədə ölümün ən aktual əsas səbəbləri (mavi rəngdə təsvir olunub) ilə müqayisədə AMR (2-ci rəqəmdə portağal barı) ilə bağlı ölümlərin sayı çox olmuşdur. AmR ilə əlaqəli ölümlər bir çox Qlobal Burden of Disease (GBD) ölüm səbəbləri daxilində baş verir və AMR özü tərəfindən ölümün əsas səbəbi deyil.
- [2024-cü ildə BMT Baş Assambleyasının antimillli zəmində yüksək səviyyəli görüşündə müqavimət](#), ölkə üzvləri 2030-cu ilə qədər AMR ilə əlaqəli ölümlərin qlobal sayında 2019 bazislə müqayisədə **(4,95-dən 4,45 milyona qədər) 10% azaldılmasını** hədəfləməyi öhdəsinə götürdülər. Lakin [bizim proqnozumuz](#) göstərir ki, birgə tədbirlər görülmədikdə, əgər indiki tendensiyalar davam edərsə, AMR-lə əlaqəli ölümlər **5,5 milyona** (UI 4,8 - 6,2) çata bilər. Azərbaycan üçün 10% azalma AMR-lə bağlı ölüm hallarının sayını **4120-yə** qədər azaltmaq deməkdir. Lakin hazırda bu ölkə üçün tendensiya **2030-cu ildə 4 920 UI[3 740-6 330]** AMR-lə əlaqəli ölümlərə qədər çata bilər.

AMR Azərbaycanda

Əsas takeaways

- Antimikrob Müqavimət (AMR) böyük qlobal sağlamlıq üçün təhlükədir, 1990-cı ildən bəri hər il *milyondan çox insan həyatını itirir*.
- Ümumdünya miqyasında 4,71 (95% Qeyri-müəyyənlik intervalı (UI) 4,2-5,2) milyon ölüm 2021-ci ildə bakterioloji dərmana davamlı infeksiyalarla bağlı olmuşdur.
- Və 1,14 (UI 1 – 1,3) milyon ölüm eyni ildə bakterial narkotikə davamlı infeksiyaya səbəb olmuşdur.
- 39 (UI 33 - 46) milyon birbaşa bakterial AMR-ə səbəb olan ölümlərin birgə tədbirlər görülmədiyi təqdirdə 2025-2050-ci illər arasında baş verəcəyi nəzərdə tutulur. Bu, hər dəqiqədə üç ölümə qədər davam edir.

Şəkil 2. 30 illik infeksiya ilə bağlı ölümləri müqayisə edərkən, 1990-2019-cu illər arasında Azərbaycanda AMR-lə əlaqəli və ona aid olanları müqayisə etmək olar.

- Bu və daha çox vizualizasiya interaktiv baxmaq üçün [Yük Estimasiya \(MICROBE\) üçün yoluxucu səbəblərin ölçülməsi və müqavimət nəticələri ziyarət](#)
- 2021-ci ildə **Azərbaycanda AMR-ə aid 990 UI (747-1,230)** ölüm hadisəsi və AMR-lə əlaqəli **3 970 UI (3 230-4 720)** ölüm hadisəsi baş verib. Burada "*atribut ölümləri*" infeksiyalara səbəb olan dərmana davamlı bakteriyalar narkotikə davamlı olmasaydı, qarşısı alınardı. "*Associated ölümləri*" infeksiyaların tamamilə qarşısı alınsaydı, baş verməyəcək ölümlər hesab olunur.
- 204 ölkə arasında Azərbaycan 2021-ci ildə AMR-lə əlaqəli ən aşağı yaş standartlı ölüm göstəricisinə görə **78-ci yerdədir**.
- *1-ci cədvəldə* 2021-ci ildə əksər ölümlərə səbəb olan bakteriyalar göstərilir (↑ 1990-2021-ci illər arasında illik artım müşahidə olunur, ↓ illik trendin azaldığını göstərir), *2-ci cədvəldə isə* 2021-ci ildə əksər ölümlərə səbəb olan patogen-dərman kombinasiyaları göstərilir.

Cədvəl 1. 2021-ci ildə əksər ölümlərə səbəb olan bakteriyalar (Parenthesisdə ölümlərin sayı)

	Overall susceptible and resistant	Associated	Attributable
Burden rank	Staphylococcus aureus 993 UI (882-1,100) ↑	Streptococcus pneumoniae 687 UI (533-841) ↓	Klebsiella pneumoniae 153 UI (127-180) ↓
	Streptococcus pneumoniae 925 UI (820-1,030) ↓	Klebsiella pneumoniae 594 UI (512-676) ↓	Streptococcus pneumoniae 135 UI (87-183) ↓
	Klebsiella pneumoniae 701 UI (621-780) ↓	Escherichia coli 569 UI (443-696) ↓	Acinetobacter baumannii 134 UI (117-151) ↓
	Escherichia coli 663 UI (583-743) ↓	Staphylococcus aureus 476 UI (316-636) ↓	Escherichia coli 123 UI (87-159) ↓
	Pseudomonas aeruginosa 655 UI (581-729) ↓	Pseudomonas aeruginosa 470 UI (393-548) ↓	Pseudomonas aeruginosa 121 UI (93-150) ↓
	Mycobacterium tuberculosis 436 UI (285-588) ↓	Acinetobacter baumannii 337 UI (297-378) ↓	Staphylococcus aureus 104 UI (50-159) ↑
	Acinetobacter baumannii 337 UI (297-378) ↓	Mycobacterium tuberculosis 163 UI (22-305) ↑	Mycobacterium tuberculosis 79 UI (0-204) ↑
	Enterobacter spp. 162 UI (143-182) ↓	Enterobacter spp. 130 UI (112-147) ↓	Enterobacter spp. 40 UI (31-49) ↓
	Enterococcus faecalis 162 UI (139-185) ↑	Enterococcus faecalis 113 UI (96-131) ↑	Serratia spp. 22 UI (18-26) ↓
	Haemophilus influenzae 140 UI (123-157) ↓	Enterococcus faecium 97 UI (82-112) ↑	Enterococcus faecalis 20 UI (12-28) ↑

Annualized rate of change (1990-2021):
 <-3% (dark blue), -1.5% to 0% (light blue), 1.5% to 3% (red), >5.0% (dark red),
 -3% to -1.5% (medium blue), 0% to 1.5% (orange), 3% to 5% (brown)

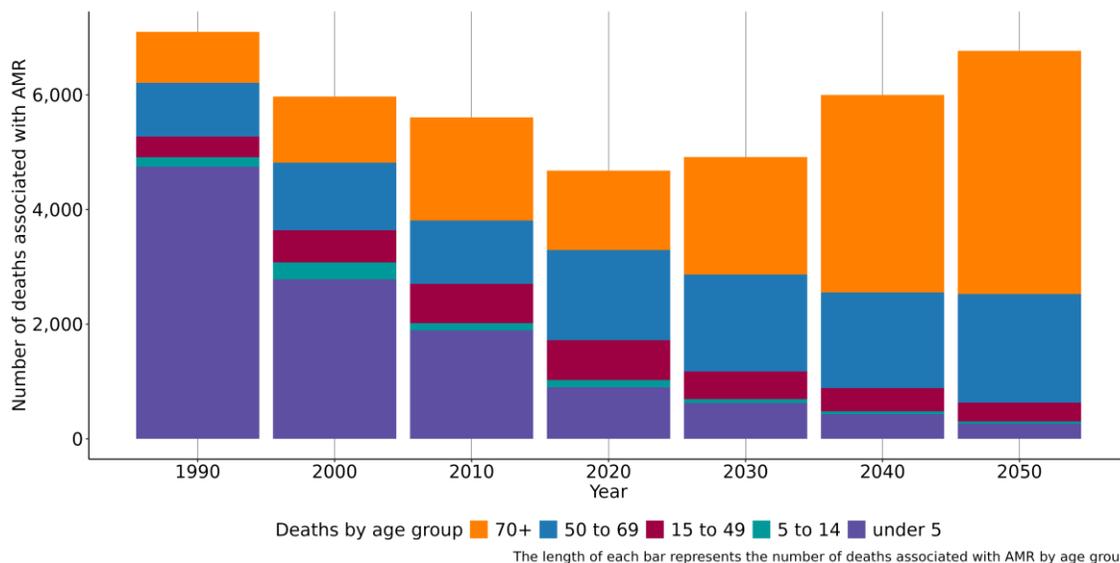
2-ci cədvəl. 2021-ci ildə əksər ölümlərə səbəb olan kombinatlar (Parenthesisdə ölümlərin sayı)

	Associated	Attributable
Burden Rank	Klebsiella pneumoniae TMP-SMX 551 UI (467-635) ↓	Streptococcus pneumoniae Carbapenems 61 UI (32-90) ↓
	Streptococcus pneumoniae TMP-SMX 541 UI (369-712) ↓	Acinetobacter baumannii Carbapenems 59 UI (44-74) ↓
	Escherichia coli Aminopenicillin 515 UI (295-734) ↓	Staphylococcus aureus Methicillin 56 UI (15-98) ↑
	Klebsiella pneumoniae Fluoroquinolones 470 UI (376-563) ↓	Mycobacterium tuberculosis MDR excluding XDR 54 UI (0-145) ↑
	Klebsiella pneumoniae Aminoglycosides 458 UI (378-539) ↓	Pseudomonas aeruginosa Carbapenems 49 UI (30-68) ↓
	Klebsiella pneumoniae Beta-Lactam/Lactamase Inhib. 412 UI (297-526) ↓	Escherichia coli 3GC 43 UI (29-57) ↑
	Klebsiella pneumoniae 3GC 408 UI (341-475) ↓	Acinetobacter baumannii Fluoroquinolones 39 UI (32-46) ↓
	Streptococcus pneumoniae Beta-Lactam/Lactamase Inhib. 389 UI (233-544) ↓	Pseudomonas aeruginosa Fluoroquinolones 38 UI (26-50) ↓
	Escherichia coli 3GC 381 UI (254-507) ↑	Klebsiella pneumoniae Fluoroquinolones 37 UI (25-50) ↑
	Pseudomonas aeruginosa Fluoroquinolones 380 UI (315-444) ↓	Klebsiella pneumoniae Carbapenems 34 UI (24-44) ↑

Annualized rate of change (1990-2021):
 <-3% (dark blue), -1.5% to 0% (light blue), 1.5% to 3% (red), >5.0% (dark red),
 -3% to -1.5% (medium blue), 0% to 1.5% (orange), 3% to 5% (brown)

- Antimikrob müqavimətdən müstəqil olaraq, 2021-ci ildə ən çox ölüm hadisəsini təşkil edən infeksiyon sindromları aşağıdakı kimi (parenthesisdə minlərlə ölüm təxmini) aşağı tənəffüs yolu infeksiyası (excl. COVID) (3,320 UI (2,900-3,740)), qan-damar infeksiyaları (3 080 UI (2 710-3,460)), peritoneal və intra-qarın infeksiyaları (540 UI (437-642)), ürək və pielonefrit (521 UI (407-635)) və vərəm (436 UI (285-588)). Şəkil 3. 1990-2020-ci illər və 2050-ci il

proyeksiyaları arasında yaş qrupuna görə AMR-lə əlaqəli ölümlərin sayı

- Azərbaycanda 1990-cı ildə AMR-lə bağlı ölümlərin ən çox sayı 5 yaşa qədər olan insanlarda baş vermiş, lakin bu, 2021-ci ilə qədər dəyişmişdir, çünki ölümlərin ən çox sayı 50-dən 69-a qədər olanlar arasında baş verib. Bu da göstərir ki, 5 yaşa qədər olan insanlar arasında infeksiyaların qarşısının alınması AMR-in əlaqəli ölüm hallarının sayının azalmasına səbəb olmuşdur. 2021-ci ildə 50-69 nəfər arasında AMR-lə əlaqəli ölüm hallarının sayı 1460 UI (1 160-1 770 nəfər), hər 100 min nəfərə düşən ölüm göstəricisi isə 335 UI (268-402) təşkil etmişdir.

Azərbaycan üçün məlumat mənbələri

Ümumilikdə 19 513 tədqiqat yeri ili əhatə edən 520 milyon fərdi qeyd və ya izafi məlumat hesablama prosesimizə giriş məlumatları kimi istifadə edilmişdir. Bu ölkə üçün giriş məlumatlarının alt hissəsi aşağıda göstərilmişdir.

Cədvəl 3. Mənbə tipinə görə Azərbaycan üçün verilənlər girişləri

Mənbə növü	İllər	Nümunə böyüklüyü	Nümunə böyüklüyü vahidləri
Antibiotik istifadəsi	1990-2009	204	Tədqiqat ili datapoints
Mikrobiologiya və ya laboratoriya məlumatları nəticə vermədən	2010-2021	198	Təcrid edir

Daha çox məlumat

GRAM haqqında:

AntiMikrob müqavimət (GRAM) layihəsi üzrə "Global Research" layihəsinin məqsədi **bütün dünyada antimikrob müqavimət (AMR) yükündə olan böyüklük və tendensiyaların dəqiq və vaxtında hesablanmasıdır**. Bu, qərar qəbul etmək və tədqiqat aparmaq üçün müalicə göstərişləri və gündəliklərini məlumatlandırmaq, inkişaf edən problemləri aşkar etmək və global strategiyaları məlumatlandırmaq üçün tendensiyaları izləmək, habelə müdaxilələrin vaxt keçdikcə qiymətləndirilməsinin asanlaşdırılması üçün istifadə oluna bilər.

GRAM Oksford Universiteti-IHME Strateji Tərəfdaşlığının flaqman layihəsidir. Birləşmiş Krallıq Səhiyyə və Sosial Qayğı Departamentinin Fleminq Fondu və "Wellcome Trust" şirkətinin dəstəyi ilə GRAM-a start verildi.

Bütün resurslar:

IHME-də AMR analizi üzrə bütün resurslar üçün ziyarət <https://www.healthdata.org/antimicrobial-resistance>.

Bu və daha çox vizualizasiyaya interaktiv baxmaq üçün [Yük Estimasiyası \(MICROBE\) üçün yoluxucu səbəblərin ölçülməsi və müqavimət nəticələri ziyarət edin](#).

Data mənbələri:

Ölkə üzrə məlumat giriş mənbələrinin siyahısını və regionlar üzrə AMR nəticələrini yükləmək üçün, ziyarət edin [Global Health Data Exchange \(GHDx\)](#).

Bizimlə əlaqə saxlayın:

- Dövlət orqanlarının, səhiyyə idarələrinin və ya tədqiqat müəssisələrinin analitik və sorğuları üzrə: engage@healthdata.org
- Media ilə əlaqəli sorğular üçün: media@healthdata.org
- **Bluesky:** @ihmeuw.bsky.social
- **Twitter:** @IHME_UW
- **Facebook:** <https://www.facebook.com/IHMEUW>
- **LinkedIn:** <https://www.linkedin.com/company/institute-for-health-metrics-and-qiymətləndirmə>